

Om vi inte vet var de häckar, kan vi inte skydda dem

Inventering av tornseglare - för fastighetsägare

Du vill renovera fastigheten men vet inte om det finns häckande tornseglare. Så här gör du för att ta reda på om det finns häckande tornseglare och var deras bon befinner sig:

Det viktigaste i korthet:

- Besök vid minst två tillfällen, av vilket ett tillfälle i mitten av juli när tornseglare matar ungar.
- Besök endast när det är bra väder: varmt, ingen eller endast svag vind, ingen nederbörd
- Stå på en plats med bra uppsikt över huset
- Observera antingen mellan kl. 8-10 eller kl. 20-22
- Observera under minst 30 minuter
- Håll utkik efter tornseglare som flyger lågt i takhöjd, ofta cirklande och upprepade gånger förbi taket, ibland som skriande grupp
- För att kartlägga boplatser: Håll utkik efter tornseglare som flyger in i eller ut från en hålighet. Ett observationspass per fasad som går att se i sin helhet, eller flera observatörer som fördelar sig runt byggnaden. Optimalt sent på kvällen i juli när vuxna flyger in för övernattning - ofta runt solnedgång och vid skymning. Minst 1 timme när syftet är att kartlägga större andelen av de aktiva bona.
- Anteckna noggrant den exakta platsen för varje bo. Komplettera gärna med foto eller ritning där platserna markeras.

Guide till inventering av tornseglare

Att hitta tornseglare och tornseglarnas häckplatser:

När

Från början/mitten av juni till slutet av juli (strax innan de första ungarna lämnar sina bon), med högst aktivitet i juli när ungarnas matas. I juli syns också flest individer när den tredje vågen av individer har anlänt - reviren fylls på med icke-häckande individer som nu bevakar häckningskolonierna, letar boplatser och cirklar runt, ofta i skriande flockar.

Minst två besök för en systematisk inventering, varav minst ett besök i mitten av juli när ungar matas.

Bästa tid på dagen: på morgonen, omkring kl 8-10, och på kvällen, omkring kl 20-22, eller ungefär 1-2 timmar före skymningen. Tiderna varierar under säsongen med en allt tidigare period på kvällarna ju senare i juli och augusti.

Vid bra väder: varmt, stilla eller lätt vind, ingen nederbörd.

Var

Äldre byggnader har ofta fler lämpliga spalter och håligheter. I urbana miljöer är det ofta hus som är byggt mellan 30- och 90-talet. I lantliga miljöer är det ofta äldre byggnader med tegeltak (gårdsbyggnader, kyrkor). Större kolonier finns ofta på flervåningshus, ofta på hus byggda mellan 30- och 90-talet som ofta har luftspalt under takfot.

Kolla gärna i Artportalen om det finns rapporter för ett område - det kan vara så att någon har redan nyligen inventerat och du kan istället leta i ett område där det saknas information.

Håll utkik efter

Tornseglare bygger vanligtvis sina bon högt upp, ofta under tak eller i små springor i äldre byggnader. Vanliga platser är inne i öppningar och spalter under takfoten, gavlar bakom vindskivor, hål intill taktass (dvs. den synliga, utskjutande delen av en takstol vid takfoten), hål där rör eller kablar har tagits bort, spalter bakom takkantplåt, under takpannor, under takbeslag runt skorstenar och takfönster.

Se exempel på BirdLife Upplands webbplats: [Tornseglarprojekt – Skydda befintliga och skapa nya boplatser](#)

Tornseglare flyger tyst in i sina bon och väldigt snabbt så att man ofta fångar rörelsen bara i ögonvrån.

Tecken på häckningar:

- Skriande flockar och tornseglare som flyger i takhöjd
- Fåglar som försvinner in i en liten springa och inte kommer rakt ut igen, framförallt i skymningen när de flyger in för att övernatta i boet
- Upprepade besök på samma plats, särskilt när ungarna har kläckts
- Vuxna som ibland kan höras ropa från sina bon, och ungar som hörs tigga inne i boet och framförallt under senare delen av juli när ungarna blivit större. Hörs ganska bra upp till 3 våningar, men svårare på högre hus.
- Saknas normalt, men ibland kan sparsamma vita strimmor av spillning på fasaden under en spalt eller hålighet visa på möjlig boplats.

Lyssna på läten från bon:

Vuxna som ropar från sina bon: <https://xeno-canto.org/466677>

Tiggande ungar: <https://xeno-canto.org/663393>

Skriande flockar - "screaming parties" - och tornseglare som flyger i takhöjd: En skriande flock är en snabbt flygande grupp högljudda tornseglare som flyger i takhöjd eller strax ovanför. De patrullerar sitt revir och deras närvaro är ett säkert tecken på att det finns boplatser i närheten. Titta noga efter upprepade flygningar förbi och inom några meter från huset, t.ex. takkanten eller gaveln – det kan avslöja var boet finns.

Denna video visar en skriande flock under högsommaren i Holstebro, Danmark:

<https://www.youtube.com/watch?v=Rd3NlfbA7yQ>

Bästa tiden för att hitta bon är när ungarna har kläckts och föräldrarna besöker boet oftare för att mata. Tornseglare samlar en mängd insekter som de limmar ihop till en knapp valnötsstor bolus. Ibland kan man se vuxna som kommer med en stor bolus i krävan. Med dessa matleveranser behöver föräldrarna inte flyga fram och tillbaka till boet väldigt ofta. Under en timme kan man se i snitt 2 matningsbesök till ett bo på en normal varm dag med bra väder.

Spana och lyssna: Håll utkik efter lågt flygande tornseglare och skriande flockar. När du hittar sådana - fortsätt sedan att observera mer noga för att möjligtvis se tornseglare som flyger in till eller lämnar ett bo, eller höra rop från bon eller efter lätta spår av spillning vid en kant. Eftersom tornseglare besöker bon endast sällan även när de matar ungar så är det inte givet att se in- eller utflygning under en kortare observationstid om t.ex. 15 minuter. En kartläggning av boplatser kräver normalt en observationstid på minst 1 timme under bra väderförhållanden och ett optimalt tidsfönster på dagen (mellan ca 8-10, eller 20-22).

Tornseglarnas aktivitet vid en häckplats kan komma och gå i vågor. Det är därför rekommenderat att antingen spendera upp till 15 min vid varje stopp eller besöka samma område flera gånger. Tornseglare som flyger mycket högt i himlen, födosöker över vatten, eller utanför byar, gårdar och städer behöver inte registreras. Dessa kan ha kommit från någon annanstans och behöver inte vara lokala fåglar.

Hur länge

För att hitta större andelen av alla bon på en plats behövs en observationstid på minst 1 timme under perioden när ungar matas i boet.

För att vara relativt säker på att det finns häckande tornseglare kan det räcka med cirka 15 min. Om du inte ser någon aktivitet behöver du upprepa besöket eftersom aktivitet kan komma och gå i vågor. Minst ett besök bör göras i mitten av juli när ungarna matas och kolonins revir patrulleras av det största antalet tornseglare. Under en kort tid är dock sannolikheten för att kunna se tornseglare flyga in till eller ut från ett bo relativt lågt (10-25% för 15 min). För att hitta och även räkna antal bon behövs därför en observationstid på minst 1 timme (se ovan).

I en undersökning i Wien kunde ungefär hälften av alla bon hittas inom 30 minuter, men för att hitta i stort sett alla bon och kunna uppskatta den totala storleken av kolonin behövdes en observationstid på 90 minuter (Nöbauer m fl 2018). Detta gällde under perioden när ungar matas i boet och på kvällstid mellan 1 timme före till en halv timme efter solnedgång. För Uppsala är detta 10 juli mellan kl 21:00-22:30 och 25 juli 20:30-22:00.

Flera studier visar att tornseglare besöker sina bon oftare under perioden när ungar matas i boet (vilket i Sverige är under hela juli månad). Bobesöksfrekvensen varierar under dagtid när den är lagom hög på morgonen mellan ca kl 8-12 (medel 1 besök per bo), lägre under eftermiddagen, och uppvisar ett tydligt maximum på kvällen under en period mellan ca 1 timme innan och 30 minuter efter solnedgång (Nöbauer m fl 2018, Schaub m fl 2019, Sandoz & Margerie 2026).

Bobesöksfrekvensen är dock generellt lågt. Under perioden när ungar matas i boet är det i medel 1-2 besök per timme och bo (med 2 matande föräldrar), med en något högre frekvens under timmen innan solnedgång med upp till 2 besök per timme.

Antal bobesök är betydligt lägre i sämre väder, t.ex. <12 °C eller vid regn eller vind.

Rapportera dina observationer

Dokumentera häckplatserna. Dessa dokumenteras naturligtvis i lämpliga underlag som används för planeringen av åtgärden. Rapportera dock gärna också på [Artportalen](#). Genom att observationer finns tillgängliga i Artportalen finns information lätt tillgänglig även i framtiden när exempelvis nya åtgärder behöver planeras.

Rapportera:

Tornseglare som flyger lågt inom omkring 20 m från tak eller 50 m över marken, ofta skriande.

Ange: Skapa egen fyndplats (koordinat, som fyndplatsnamn välj t.ex. gatunamn), Datum, Tid, Antal observerade individer (ungefärligt), Aktivitet: permanent revir, evtl. Kommentar där du kan beskriva kort vad du observerat eller lägga till relevant information.

Tornseglare flyger in i eller ut från hålighet (boplats).

Ange: Skapa egen fyndplats (koordinat så exakt som möjligt, som fyndplatsnamn välj t.ex. adress med gatunamn och husnummer), Datum, Tid, Antal bon, Aktivitet: Besöker bebott bo,

Kommentar: ange typ av boplats (t ex luftspalt under takfot, under takpannor, i spalt bakom hängränna) och beskriv närmare var på byggnaden boet befinner sig så exakt som möjligt, ange gärna också typ av byggnad (t.ex. äldre flerbostadshus, höghus, villa, industribyggnad), annat relevant.

Ungarnas tigggläten hörs och kan lokaliseras.

Ange: Skapa egen fyndplats (koordinat så exakt som möjligt, som fyndplatsnamn välj t.ex. adress med gatunamn och husnummer), Datum, Tid, Antal bon, Aktivitet: Bo, hörda ungar,

Kommentar: ange typ av boplats (t ex luftspalt under takfot, under takpannor, i spalt bakom hängränna) och beskriv närmare var på byggnaden boet befinner sig så exakt som möjligt, ange gärna också typ av byggnad (t.ex. äldre flerbostadshus, höghus, villa, industribyggnad), annat relevant.

Nästan flygg unge som tittar ut ur spalt eller hå.

Ange: Skapa egen fyndplats (koordinat så exakt som möjligt, som fyndplatsnamn välj t.ex. adress med gatunamn och husnummer), Datum, Tid, Antal bon, Aktivitet: Bo, ägg/ungar,

Kommentar: ange typ av boplats (t ex luftspalt under takfot, under takpannor, i spalt bakom hängränna) och beskriv närmare var på byggnaden boet befinner sig så exakt som möjligt, ange gärna också typ av byggnad (t.ex. äldre flerbostadshus, höghus, villa, industribyggnad), annat relevant.

Tornseglare ‘flyger an’ dvs. flyger upp till ett möjligt ingångshål men inte in, klänger ibland fast sig en kort stund vid hålet. Det är sannolikt en yngre individ som inte häckar men letar boplats. Den kan vara intresserad vid ett bebott bo eller en potentiell boplats.

Ange: Skapa egen fyndplats (koordinat så exakt som möjligt, som fyndplatsnamn välj t.ex. adress med gatunamn och husnummer), Datum, Tid, Antal platser med anflygning, Aktivitet: Bobesök?, Kommenter: ange typ av boplats (t ex luftspalt under takfot, under takpannor, i spalt bakom hängränna) och beskriv närmare var på byggnaden boet befinner sig så exakt som möjligt, ange gärna också typ av byggnad (t.ex. äldre flerbostadshus, höghus, villa, industribyggnad), annat relevant.

Tips om rapportering på Artportalen finns på BirdLife Upplands webbplats: [Rapportera fåglar](#)

Tack!

För mer information och rådgivning kontakta

Tornseglarinitiativet

Kontakt: Debora Arlt, deboraarlt1@gmail.com

Källor som används:

Nöbauer, S., F. Schmeller & P. Griesberger (2018): Evaluation and improvement of a method for mapping Common Swifts *Apus apus* (Linnaeus, 1758). *Egretta* 56: 109-115

https://www.researchgate.net/publication/336922489_Evaluation_and_improvement_of_a_method_for_mapping_Common_Swifts_Apus_apus_Linnaeus_1758

Schaub, T., Wellbrock, A. H. J., Rozman, J., & Witte, K. (2019). Light data from geolocation reveal patterns of nest visit frequency and suitable conditions for efficient nest site monitoring in Common Swifts *Apus apus*. *Bird Study*, 66(4), 519–530.

<https://doi.org/10.1080/00063657.2020.1732862>

Sandoz, N., & de Margerie, E. (2026). Conserving urban habitats: Enhanced detection of common swift nests in buildings using a video fusion method. *Ecological Solutions and Evidence*, 7, e70183. <https://doi.org/10.1002/2688-8319.70183>

Solupp- / nedgång:

	<u>10 juli</u>	<u>25 juli</u>
Luleå	01:57 / 23:12	02:56 / 22:16
Umeå	02:42 / 22:44	03:25 / 20:03
Östersund	03:15 / 22:56	03:45 / 22:25
Uppsala	03:44 / 22:06	04:13 / 21:40
Göteborg	04:24 / 22:06	04:56 / 21:39
Malmö	04:38 / 21:47	05:00 / 21:27

Häckningsfenologi:

Ankomst och häckningstider för tornseglare observerad mha. holkkamera av Erik Söderbergs i hans holkar i Österväga norr om Uppsala, data från totalt 25 häckningar mellan åren 2012-2025 (Wärnbäck 2026 Vår Fågelvärld 2: s. 28-32):

	<u>tidigast</u>	<u>medel</u>	<u>senaste</u>
Ankomst (1:a dag i holken)	16 maj	ca 20 maj	5 juni
1:a ägg	28 maj	ca 5 juni	20 juni
Kläckning	21 juni	25 juni-5 juli	14 juli
Lämnar (sista ungen lämnat holken)	28 juli	5-15 augusti	26 augusti

Det finns även senare häckningar med observationer på tiggläten av ungar i bo i början av september, och t.o.m. upp till mitten av september (Artportalen). Detta är inte vanligt men kan förekomma.